
SCHOOL AND FAMILY AS IMPORTANT FACTORS IN THE PROCESS OF UPBRINGING AND EDUCATION

Aleksandar Vukanovic

Futura Faculty of Applied Ecology, Belgrade corie.trebinje@gmail.com

Maja Malovrh

Primary School "Vuk Karadzic", Trebinje majamalovrh@yahoo.com

Abstract: Continual cooperation of family and school presents one of the main elements in quality of children's upbringing and education. Because of that, it is necessary to improve cooperation on all levels of children's education, from the earliest age. For successful partnership between family and school, it needs to be continual, planned and systemic. Pedagogues and parents have an obligation as well as a need to cooperate with each other and to act and connect with other systems and domains of life in order to improve their children's education. The main subject of this empirically non-experimental research is parents and pedagogues cooperation in the process of upbringing and education.

In the work we tried to determine: Is there a cooperation between pedagogues as the school representatives at one side and family at the other side in the process of children's upbringing and education, and then, what is the quality of that cooperation and how much the pedagogues and parents are contented with it.

Keywords: school, family, cooperation, upbringing, education.

ŠKOLA I PORODICA KAO BITNI FAKTORI U VASPITANO OBRAZOVNOM PROCESU

Aleksandar Vukanović

FUTURA Fakultet za primjenjenu ekologiju Beograd corie.trebinje@gmail.com

Maja Malovrh

POsnovna škola „Vuk Karadžić“ Trebinje majamalovrh@yahoo.com

- **Rezime:** Kontinuirana saradnja porodice i škole predstavlja jedan od osnovnih stubova kvalitetnog vaspitanja i obrazovanja dece. Zbog toga je neophodno unapređivati saradnju na svim nivoima školovanja dece od najranije dobi. Da bi partnerstvo između porodice i škole bio uspešno potrebno je da je kontinuirano, plansko i sistemsko. Pedagozi i roditelji imaju obavezu i potrebu da međusobno saraduju i deluju i da se povezuju sa drugim sistemima i oblastima života kako bi što uspešnije vaspitavali dete. Osnovni predmet ovog empirijsko-neeksperimentalnog istraživanja partnerstvo (saradnja) pedagoga i roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu.

U radu smo želeli da utvrdimo: da li postoji saradnja između pedagoga, kao predstavnika škole, sa jedne strane, i porodice, sa druge strane u vaspitno-obrazovnom procesu dece, zatim kakav je kvalitet te saradnje i koliko su roditelji i pedagozi zadovoljni njome.

Ključne reči: škola, porodica, saradnja, vaspitanje, obrazovanje.

1.UVOD

U planu svog godišnjeg rada škola obezbeđuje celokupnu saradnju sa porodicom. Stoga je najbolje ako svaka škola prema svojim mogućnostima, raspoloživom vremenu nastavnika, obrazovnom nivou roditelja i vaspitno-obrazovnim problemima sa kojima se najčešće susreće planira oblike saradnje. Postoje brojni oblici saradnje porodice i škole koji se mogu uzeti u obzir prilikom planiranja. To su: individualni kontakti, roditeljski sastanci, opšte i pedagoško obrazovanje i usavršavanje, organizacija značajnih akcija škole, savetovališta, biblioteka za roditelje, učešće roditelja u ostalim vidovima života i rada škole i „dan otvorenih vrata škole“.

U sastavljanju opšteg plana za saradnju porodice i škole trebalo bi da učestvuju predstavnici roditelja, direktor i stručni organi škole – daju nacrt saradnje.

Prilikom planiranja saradnje porodice i škole, prema Grandiću (2001) nužno je voditi računa o ovim činionicima:

- obuhvatiti planom i programom rada sva područja značajna za uspešnu saradnju porodice i škole i za maksimalno postizanje vaspitno-obrazovnih rezultata.

- voditi računa o tome koliko će biti dogovorenih sastanaka i koliko će se na kojima o pojedinim pitanjima raspravljati.

- prilagoditi sve forme saradnje uzrastu učenika, vrsti škole i obrazovnom nivou roditelja.
- povezati gradivo pojedinih obrazovnih područja tako da ona predstavljaju logičku celinu koja vaspitače čini sigurnijim, veštijim i efikasnijim u međusobnim kontaktima, kontaktima sa sredinom i učenicima.
- osloboditi obrazovne sadržaje, koliko je to moguće, nepotrebnog istoricizma i preterane faktografije.
- dogovorene sastanke, sastanke na kojima se govori o uspehu i vladanju, ne bi trebalo držati često, odvojeno od ostalih aktivnosti, nezavisno od onog što se postiže na obrazovnom planu porodice i škole.
- u izradi plana rada voditi računa da se ne traži više od porodice.
- sve forme saradnje trebalo bi vremenski podesiti tako da svi mogu nesmetano da ih posećuju, svestrano se u njima angažuju i daju svoj prilog međusobnoj saradnji.
- sadržaj rada sa porodicom morao bi se prilagoditi uslovima u kojima radi škola, kao i uslovima u kojima živi porodica.

- sadržaj saradnje prilagoditi osnovnim oblicima koji su već isprobani u socijalnom radu

Na ovaj način se znatno podiže ugled škole, utiče na društvo da joj posvećuje veću pažnju, više joj pomaže da dolazi u bolje materijalne uslove, a i u mogućnosti je, zahvaljujući ovim okolnostima, da podigne kvalitet svoga rada i stalno podiže odgovornost roditelja, nastavnika i učenika. S druge strane porodica puno dobija od ovakve saradnje sa školom: podiže svoj opšteobrazovni i kulturni nivo, uspešnije rešava svakodnevne vaspitno-obrazovne probleme, podiže svoj životni standard obezbeđuje sretniji život mladim ljudima.

Određenje pojma saradnje porodice i škole Maleš (prema Grandić,R.,2001:282) zasniva na stavu da roditelji i nastavnici treba da saraduju radi dobrobiti dece – vaspitna intervencija; neuspeh u školi više je rezultat samog rada u školi nego porodičnih prilika. Gotovo svaki pokušaj reforme isticao je važnu ulogu roditeljskog angažmana u školama (Stoll, Louise i Fink, Dean, 2000: 75)

2. ZNAČAJ SARADNJE PORODICE I ŠKOLE U VASPITNO OBRAZOVNOM PROCESU

U sklopu brojnih i različitih uticaja na mladu ličnost, porodica je bila i ostala izuzetno značajan faktor i najsigurniji saradnik škole, pa su vaspitno-obrazovni uticaji zajednička briga i jednih i drugih. One mogu svojim radom da pojačaju pozitivno delovanje svih ostalih faktora vaspitanja, a svojim propustima u radu mogu da otvore vrata za njihovo negativno delovanje.

Od stepena njihove organizovanosti, od njihove pedagoške usmerenosti, od njihovog uzajamnog pomaganja i sporazumnog delovanja zavisi, kako pravac u kome će se jedna ljudska individua razvijati, tako i potpunije shvatanje i praktično ostvarivanje osnovnih vaspitnih ciljeva.

Autori P. Sammons, J. Hillman i P. Mortimore ističu jedanaest faktora djelotvorne škole (profesionalno vođenje, zajednička vizija i ciljevi, okruženje za učenje, usredotočenost na poučavanje i učenje, velika očekivanja, pozitivna potvrda, praćenje napretka, prava i dužnosti učenika, sadržaj poučavanja, škola kao organizacija koja uči, saradnja između porodice i škole) među kojima je i saradnja s roditeljima. U procesu vaspitanja i obrazovanja škola i porodica su upućena jedna na drugu, na međusobnu saradnju i pomaganje. Međutim, porodica nije dovoljno osposobljena da može kvalifikovano da rešava brojna i raznovrsna pitanja iz oblasti vaspitno-obrazovne problematike. Zato joj je potrebna pomoć škole. S druge strane, škola ne može dovoljno da poznaje osobenosti i karakteristike svakog deteta, pa je sputana u donošenju adekvatnih ocena o stanju i porodičnim prilikama. Zbog toga je neophodno da porodica i škola koordinirano deluju, a ne da škola, kao što se često dešava, ima prioritet.

Tabela 1. Saradnja porodice i škole kao faktor intenzivnijeg rada sa mladima, Stanojlović, Beograd 1984., str. 98)

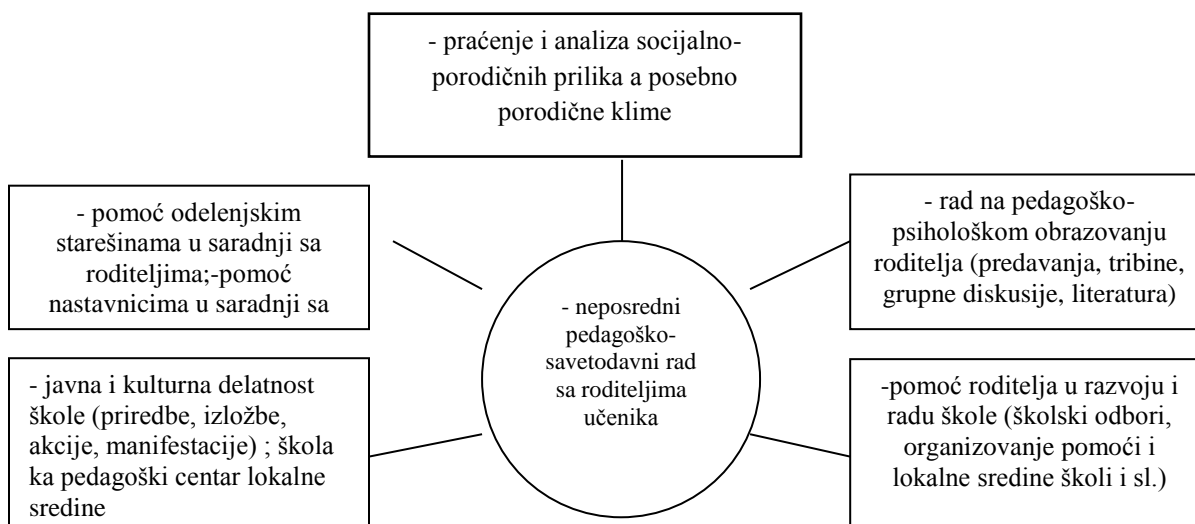
Šta ko kome može da ponudi?	
Roditelji školi:	Škola roditelju:
učesće roditelja u realizovanju delova školskog programa u kojima postižu izvanredne rezultate; učestvovanje u ostvarivanju prog-rama slobodnih aktivnosti; učestvovanje u realizaciji programa profesionalnog informisanja; pomoć u organizovanju đачkih poseta, izleta i ekskurzija; učestvovanje u rešavanju socijalnih i zdravstvenih	informisanje o planiranju porodice i demografskom razvoju; pedagoško obrazovanje roditelja; osnovno obrazovanje odraslih; omogućavanje rada društvenih i humanitarnih organizacija koje brinu o deci; rad na popularizaciji nauke, savremene

<p>problema učenika; pomoć u organizovanju slobodnog vremena učenika i radu društvenih organizacija koje okupljaju decu; neposredno uključivanje u akcije uređenja, rekonstrukcije i izgradnje novih školskih objekata, terena, nabavke nastavnih sredstava i materijala za rad učenika; angažovanje u školskom odboru, savetima roditelja, savetima fondova itd.; Pomoć u izdavanju školskog lista, zbornika učeničkih radova itd.;</p>	<p>poljoprivredne proizvodnje (u seoskoj sredini); organizovanje promocije knjige, izložbi, primjedbi; organizovanje javnih tribina za građane (razgovori o aktuelnim događajima iz nauke, kulture i umjetnosti); akcije na zaštiti životne sredine, ekološki sadržaji; kursevi o kulturi stanovanja, komuniciranja, kulturi ponašanja, porodičnog oblikovanja našeg socijalnog okruženja; "otvaranje vrata škole" za omladinu i građane (za obrazovne programe); korištenje sportskih programa, terena, laboratorija za strane jezike, biblio-teke i čitaonice itd.</p>
--	---

Porodično vaspitanje ima značajne zadatke u negovanju osećanja, stvaranju sreće i zadovoljstva ličnosti, u formiranju pravilnih stavova prema životnoj sredini i radu, u potpunoj socijalizaciji ličnosti.

Saradnja porodice i škole ne sastoji se samo u tome što škola pomaže roditeljima da bolje izvršavaju svoje zadatke u vaspitanju dece. Roditelji treba da doživljavaju školu kao nešto svoje, da je ugrade u sferu svojih interesovanja. Oni treba da budu adekvatan faktor u ovoj saradnji, jer će najbolje pomoći školi ako učestvuju u rešavanju niza složenih problema vezanih za život i rad u školi. Moraju biti svesni uloge koju škola ima u vaspitanju i obrazovanju njihove dece, a takođe se moraju interesovati za njen rad i njene rezultate koje postiže u vaspitanju i obrazovanju dece. Roditeljima je potrebno ohrabrenje jer iskustvo pokazuje da se najbolji efekat u realizaciji talenta postiže kada se roditelji više angažuju oko škole i aktivno traže podršku za svoju decu. (Maksić, Mirkov, 2007, 212) Svakodnevna praksa pokazuje da su škola i porodica zainteresovane za saradnju i očekuju od nje mnogo.

Šema 1. Polje rada pedagoga sa roditeljima (Kačapor, Uvod u školsku pedagogiju, Beograd 1999., str.31.)

Roditelji očekuju da od škole dobiju pomoć u vaspitanju svoje dece. Škola ukazuje roditeljima na potrebu usklađivanja porodičnog i školskog vaspitanja, upozna je roditelje sa reformama u školi, ukazuje im na potrebu sticanja znanja iz pedagogije, psihologije i ekologije, upućuje ih na načine pomaganja deci, kako bi savladali tehniku učenja i stekli radne navike. Takođe, škola očekuje aktivnu podršku roditelja i neposredne društvene sredine, da bi mogla da ispuni sve svoje društvene obaveze.

Inicijativa i težište aktivnosti u toj saradnji pripada nastavnicima, odeljenjskim starešinama, stručnim saradnicima (pedagozima i psiholozima) i direktorima škola. Oni su obavezni da uspostave saradnju sa roditeljima učenika, tako da se očevi i majke slobodno i bez ustručavanja obraćaju školi i njenim stručnjacima za pomoć, jer je rešavanje

raznih problema u oblasti vaspitanja i obrazovanja i prevazilaženje dejstva raznih negativnih faktora moguće prvenstveno pridobijanjem učeničkih roditelja. Na taj način shvatiće ozbiljnost posledica nepravilnog vaspitanja učenika i preduzeće sve da bi se predupredile posledice koje ostavlja nepovoljna porodična situacija i neodgovarajuća vaspitna klima u porodici.

Tabela 2. Pravci delovanja pedagoga na unapređivanju pedagoške situacije u porodici (Trnavac, *Pedagog u školi, Beograd 1996., str. 201*)

- da porodica bude zdrava i stabilna socijalna sredina	- zdrava porodična klima, bračni odnosi, odnos porodice i zadovoljavanje njihovih elementarnih potreba
- da roditelji imaju pozitivne ljudske kvaliteta	-zaslužen autoritet, obrazovanje roditelja, njihova informisanost, kultura odnosa u porodici, druženje sa decom, voljne i karakterne crte roditelja
- da postoje uslovi za kulturni život u porodici	- pogodan ambijent za formiranje kulturnih, higijenskih i radnih navika; kulturni standard porodice (knjige, štampa, enciklopedije, odlazak u pozorište, na kocerte i izložbe) razgovori sa decom
- da postoje povoljni materijalni i zdravstveno- higijenski uslovi u porodici	- uslovi stanovanja, zdrava hrana, uslovi za održavanje higijene, uredni izvori prihoda
- da roditelji poseduju mini-mum pedagoške kulture, da prate razvoj dece i da su motivisani za saradnju	- saradnja sa školom, posećivanje predavanja za roditelje, roditeljskih sastanaka; čitanje knjiga i časopisa o podizanju i vaspitanju dece, razgovori sa lekarima, školskim pedagogima i slično
- da budu koordinirana društvena pomoć porodici u podizanju i vaspitanju dece	- podsticanje i organizovanje saradnje škole i porodice sa lokalnim institucijama (savetovalištim, servisima, centrima za rad sa decom u slobodnom vremenu i slično)
- da bude ukazana posebna briga o deci pojedinih kategorija roditelja (alko-holičara, narkomana, siromašnih, otpuštenih sa posla i slično)	- saradnja sa centrima za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama, Crvenim krstom itd.

Nepoznavanje porodične klime, odnosno učenika i članova porodice od strane škole onemogućuje da se dobiju pravi odgovori koji bi mogli objasniti probleme učenika i otkriti uzroke tih problema, a takođe onemogućava i formiranje celovite, integralne i svestrane ličnosti, što je cilj delovanja svih faktora vaspitanja i obrazovanja, a pre svega, porodice i škole, kao najsnažnijih i najmoćnijih činilaca. Gotovo svaki pokušaj reforme isticao je važnu ulogu roditeljskog angažmana u školama. (Stoll, Louise i Fink, Dean (2000: 182)

Kada se javi propust u vaspitanju mladih, onda se često porodica i škola međusobno optužuju, ili optužuju nekog trećeg. Međutim, samo dobronamernim, strpljivim i organizovanim zajedničkim radom može se stanje popraviti. Škola treba da bude propagator, pokretač i organizator što bolje i što potpunije saradnje sa porodicom, a porodica, sa svoje strane, treba da spremno prihvata sve sugestije, primedbe i pomoć škole kao stručne ustanove. Isto tako, roditelji će pružati sve informacije o svom detetu školi, i davati svoje predloge za bolju i usklađeniju međusobnu saradnju. Na ovaj način, otvara se pravi put i stvaraju sigurni mostovi povezivanja škole i porodice.

3. METODE I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U radu sa roditeljima pedagog škole programira, organizuje, preduzima, prati i vrednuje sve one aktivnosti koje će povoljno uticati na ukupni razvoj deteta i rad škole.

U neposrednom radu sa roditeljima dominira savetodavni rad (informacije, pomoć, instrukcija, preduzimanje zajedničkih mera), a u posrednom radu sve one aktivnosti u kojima učestvuju drugi (nastavnici, uprava škole, odelenjske starešine, učeničke grupe), a utiču na ponašanje i angažovanje roditelja i porodice u vaspitanju dece.

Tako da je osnovni *predmet* ovog empirijsko-neeksperimentalnog istraživanja partnerstvo (saradnja) pedagoga i roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu.

U radu smo želeli da utvrdimo: da li postoji saradnja između pedagoga, kao predstavnika škole, sa jedne strane, i porodice, sa druge strane u vaspitno-obrazovnom procesu dece, zatim kakav je kvalitet te saradnje i koliko su roditelji i pedagogzi zadovoljni njome.

U istraživanju primenile su se dve osnovne metode za prikupljanje podataka: *metod teorijske analize i sistemska neeksperimentalni metod.*

Ukratko ćemo navesti rezultate. Prvi zadatak u ovom istraživanju je da se utvrdi da li postoji saradnja između pedagoga i roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu dece.

U istraživanju se pošlo od pretpostavke da ne postoji zadovoljavajuća saradnja između pedagoga i roditelja.

Postojanje saradnje je provereno preko niza direktnih i indirektnih pitanja koja smo postavili roditeljima i pedagozima.

Na pitanje: „*Da li vam je poznat rad školskog pedagoga?*“ dobijeni su sledeći odgovori:

Tabela 1 – utvrđivanje stepena poznavanja rada školskog pedagoga

Odgovor	f	%
da	17	15,45
delimično	35	31,82
ne	58	52,73
Σ	110	100

Iz tabele 1 vidimo da je samo 15.4% roditelja upoznato sa radom školskog pedagoga, 31,82% samo delimično, a više od pola celokupnog broja roditelja (52,73%) uopšte nije upoznato sa radom školskog pedagoga. Budući da je najmanji broj roditelja ocenio da im je poznat rad pedagoga možemo zaključiti, da ostali roditelji nisu dovoljno zainteresovani za upoznavanje sa radom školskim pedagogom. A, od poznavanja i razumevanja rada školskog pedagoga, umnogome zavisi prihvatanje pedagoga od strane roditelja i uspešna saradnja sa školom i pedagogom.

Na pitanje: „*Da li ste do sada sarađivali sa školskim pedagogom?*“ roditelji su odgovorili na sledeći način:

Tabela 2 – utvrđivanje stepena dosadašnje saradnje sa pedagogom

Odgovor	f	%
da	44	40
ne	66	60
Σ	110	100

Kao što vidimo iz Tabele 2. 40% roditelja čija su deca imala problema u ponašanju, sarađivalo je sa pedagogom, dok 60% roditelja izbegavalo je saradnju sa pedagogom. Na osnovu dobijenih podataka može se zaključiti da veliki broj roditelja čija deca imaju probleme u ponašanju uopšte ne sarađuju sa pedagogom, iako bi ta saradnja bila dragocena za njihovo dete. Roditelji se ne uključuju dovoljno u aktivnosti škole, u poslove koji doprinose kvalitetnom vaspitanju dece, a zajednički rad je najkvalitetniji i najefikasniji. Drugim rečima, roditelji su preusmerili svoje odgovornosti na školu i saradnike koji se bave vaspitnim radom, ali to nije dovoljno. Roditelji treba da zajedno sa stručnjacima u školi nalaze najbolje načine za rešavanje problema.

Na pitanje: „*Da li ste zadovoljni kvalitetom saradnje sa pedagogom?*“, roditelji su odgovorili na sledeći način:

Tabela 3 – utvrđivanje stepena zadovoljstva saradnje sa pedagogom

Odgovor	f	%
da	27	24,55
delimično	60	54,55
ne	23	20,99
Σ	110	100

Na osnovu podataka iz Tabele 3 zaključujemo da je najveći broj roditelja (54,55%) delimično zadovoljan saradnjom sa pedagogom, 24,55% roditelja je zadovoljno, a 20,99% uopšte nije zadovoljno ostvarenom saradnjom. Utvrđeno je da su roditelji delimično zadovoljni kvalitetom saradnje sa pedagogom, iako se sa druge strane oni sami ne uključuju dovoljno u saradnju, a kvalitet same saradnje zavisi koliko su roditelji i pedagozi radili na njenom uspostavljanju. Saradnja kao obostrani proces može da bude uspešna samo ako su obe strane (roditelji i pedagog) spremne da uspostave pozitivan odnos i angažuju se na postizanje uspeha.

Na pitanje: „*Da li smatrate da pedagog može i treba da doprinese ostvarivanju vaspitnih zadataka i da pomogne u vaspitno-obrazovnom procesu?*“ roditelji su odgovorili na sledeći način:

Tabela 4 – utvrđivanje da li pedagog, prema mišljenju roditelja, može i treba da doprinese ostvarivanju vaspitnih zadataka i da li može da pomogne u vaspitno-obrazovnom procesu dece

Odgovor	f	%
da	94	85,45
ne	16	14,55
Σ	110	100

Iz Tabele 4 vidimo da roditelji u ogromnom broju (84,45%) imaju pozitivan odnos prema radu pedagoga i smatraju da pedagog može i treba da pomogne u procesu prevaspitanja, a samo 14,55% njih smatraju da ne može. Ovaj podatak nas navodi na razmišljanje o tome zašto unatoč ovako pozitivnom stavu prema radu pedagoga roditelji ne saraduju dovoljno sa pedagogom.

Na pitanje: „*Koliko je vaša spremnost na saradnju sa pedagogom?*“ dobili smo sledeće odgovore:

Tabela 5 – utvrđivanje stepena spremnosti roditelja na saradnju sa pedagogom

Odgovor	f	%
potpuna	40	36,36
delimično	48	43,44
nisam spreman	22	20
Σ	110	100

Na osnovu podataka iz Tabele 5 vidimo da je 43,44% roditelja delimično spremno na saradnju, 36,36% je potpuno spremno, a najmanji procenat 20% uopšte nije spremno. Iako je saradnja roditelja i pedagoga bitna za vaspitanje, vidimo da roditelji nisu baš u potpunosti spremni na saradnju sa pedagogom.

Roditeljima je postavljeno i pitanje: „*Na koji način se ispoljava saradnja sa školom?*“

Tabela 6 – Utvrđivanje načina saradnje roditelja i škole

Načini saradnje	f	%
odlasci na roditeljske sastanke ili povremeno na informacije kod razrednog starešine	86	78,18
odlasci kod pedagoga	13	11,82
ne odlazim	11	10
Σ	110	100

Pokušali smo da na indirektan način saznamo koliko roditelji saraduju sa pedagogom. Samo 11,82% roditelja je odgovorilo da njegova saradnja sa školom podrazumeva i saradnju sa pedagogom. Budući da mali broj ispitanih roditelja ne odlazi u školu, a mnogo veći broj odlazi uglavnom razrednim starešinama, možemo zaključiti da su roditelji, manje-više, redovni u odlascima u školu iako ne konkretno kod samog pedagoga. Međutim, pedagog je taj koji posreduje između predmetnog nastavnika i roditelja učenika koji imaju probleme u školskom radu, učenju i ponašanju. Drugim rečima, pedagozi bi trebali da pronadju najbolji oblik saradnje sa roditeljima i tako da ih motivišu da se prevaziđu problemi njihove dece.

- Sledeći zadatak je bio da se utvrdi koji oblik rada sa pedagogom roditeljima najviše odgovara i koji se pokazao kao najefikasniji u procesu prevaspitanja.

Pošli smo od pretpostavke da roditeljima najviše odgovara individualni rad sa pedagogom.:

Tabela 7 – Utvrđivanje koji je oblik rada sa pedagogom najefikasniji u procesu vaspitanja

Odgovor	f	%
individualni	66	60
grupni	23	20,91
prisustvo pedagoga na roditeljskom sastanku	21	19,09
Σ	110	100

Kao što se vidi iz Tabele 7 više od polovine roditelja (60%) je izjavilo da se individualni rad pokazao kao najefikasniji u procesu prevaspitanja dece. 20,91% se odlučilo za grupni rad, a 19,09% smatra da bi prisustvo

pedagoga na roditeljskim sastancima bio najefikasniji oblik rada u procesu prevaspitanja. Može se zaključiti da je individualni oblik rada daleko najefikasniji i najbolji. Najveći broj roditelja je slobodniji, opušteniji i iskreniji kada je sam sa pedagogom i kada samo pred njim iznosi svoje probleme.

5. ZAKLJUČAK

Porodica i škola su dva osnovna faktora vaspitanja. Karakterišu ih odgovornost, dugotrajnost, permanentnost, jak intenzitet, a porodicu posebno emocionalnost i lična motivisanost. To su dve institucije koje su zajednički zainteresovane za učenikov razvoj i napredak. Pedagozi i roditelji imaju obavezu i potrebu da međusobno saraduju i deluju i da se povezuju sa drugim sistemima i oblastima života kako bi što uspešnije vaspitavali dete. Od roditelja se očekuje da su zainteresovani za saradnju sa školom, da poštuju ličnost nastavnika, a prvenstveno da poštuju sebe i svoje dete. Škola kao vaspitno-obrazovna ustanova treba da omogući upoznavanje roditelja sa vaspitno-obrazovnim ciljevima i zadacima, sa njenim karakteristikama i načinima realizacije. Pri tom škola treba da poštuje svakog roditelja kao ličnost koja je pristupila toj saradnji. (Bratanić, M., 1990: 25-28).

Dete školske dobi razvija se u međusobnoj interakciji raznovrsnih faktora. Porodica i škola su najvažniji faktori koji utiču na pravilan vaspitni i obrazovni razvoj deteta. Ako između njih postoji dobra komunikacija i saradnja onda su obezbeđeni uslovi za pravilan razvoj ličnosti deteta. S toga, saradnja treba da bude neposredna, otvorena, sa razumevanjem, poverenje. Obostrana i sadržajna saradnja porodice i škole treba da doprines usaglašavanju stavova i uspostavljanju kontinuiteta između porodičnog i društvenog vaspitanja dece u celini. Porodicu treba učiniti prijatnom sredinom za zdrav život i odrastanje, zadovoljavanje potreba i interesovanja dece. Uloga pedagoga je utoliko značajnija zbog organizovanja i učestvovanja na opštim i grupnim roditeljskim sastancima u vezi sa organizacijom i ostvarivanjem vaspitno-obrazovnog procesa. Osmišljenim uključivanjem roditelja u pojedine oblike rada ustanove (vaspitanje – obrazovni rad, odnosno nastava, sekcije, predavanja, projekti...) pedagozi ostvaruju sponu porodice i škole. Posebno je važno pružanje podrške roditeljima u radu sa decom, odnosno učenicima sa teškoćama u učenju, problemima u ponašanju, problemima u razvoju, profesionalnoj orijentaciji. Upoznavanje roditelja, sa važećim zakonima, konvencijama, protokolima o zaštiti dece, odnosno učenika od zanemarivanja i zlostavljanja i drugim dokumentima od značaja za pravilan razvoj dece. Saradnja pedagoga i roditelja ogleda se i u pružanju podrške i pomoći roditeljima u osmišljavanju slobodnog vremena dece.

Partnerstvo pomaže u unapređivanju školskih programa i klime u školi, obezbeđuje pomoć i podršku porodice, unapređuje znanja i rukovodilačke sposobnosti roditelja, povezuje porodice sa ostalima u školi u cilju pružanja pomoći nastavnicima u radu. Partneri prepoznaju zajedničke interese i odgovornosti kada su deca u pitanju i rade zajedno na stvaranju boljih programa i povoljnih prilika za učenike.

LITERATURA

- [1] Branković, D., Ilić, M., Miljević, S., Suzić, N., i Gutović B., (2000), *Pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke osnove vaspitno obrazovnog rada*, Banja Luka, Društvo pedagoga RS.
- [2] Bandur, B., Potkotnjak, N., (1990), *Metodologija pedagogije*, Beograd, Savez pedagoških društava Jugoslavije.
- [3] Bratanić, M. (1990): *Mikropedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.
- [4] Grandić, R., (2001), *Porodična pedagogija –priručnik*, Novi Sad, Izdanje autora.
- [5] Grandić, R., (2001), *Osnovi pedagogije-priručnik*, Novi Sad, Izdanje autora
- [5] Delibašić, R., (1993), *Porodica u ostvarivanju vaspitne funkcije*, Beograd, Institut za socijalnu politiku.
- [6] Đorđević, M. i saradnici, (1994), *Kako uspešno vaspitavati*, Pedagogija i psihologija za roditelje,. Niš, Gradina.
- [7] Krneta, D., (2004), *Odabrana poglavlja iz edukacije psihologije*, Banja Luka, TT -centar
- [8] Kačapar, S., (1999), *Uvod u školsku pedagogiju*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [9] Mandić, P., Gojanović, N., (1991), *Psihologija u službi učenja i nastave*, Lukavac, Tunić
- [10] Mandić, P., Muratbegović, M., Gajanović, N., Filipović, N., Stojanović P., (1984), *Pedagog u savremenoj školi*, Sarajevo, Filozofski fakultet
- [11] Mandić, P., (1980), *Humanizacija odnosa u školi*, Sarajevo, Prosvjetno pedagoški zavod.
- [12] Mandić, P., (1975), *Saradnja porodice i škole*, Sarajevo, Zavod za udžbenike,.
- [13] Sammons, P. Hillman J. i P. Mortimore (2011): *Effective Schools, Equity and Teacher Effectiveness*, Profesorado, Revista de curriculum y formacion del profesorado vol 15 no3,
- [15] Stoll, Louise i Fink, Dean (2000): *Mijenjajmo naše škole – kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škola*, Educa, Zagreb,
- [16] Stanojlović B., (1984), *Saradnja porodice i škole kao faktor intenzivnijeg rada sa mladima*, Beograd, Pedagogija, broj 1,98-100
- [17] Srna J., (1997), *Adolescencija, revolucija i evolucija u razvoju*, Beograd, Institut za psihologiju.

- [18] Trebješanin, T., (2000), *Rečnik psihologije*, Beograd, Stubovi kulture.
[19] Trnovac, N., (1996), *Pedagog u školi*, Beograd, Učiteljski fakultet.
[20] Todorović, L., i dr. (1991), *Društvena kriza i deca*, Beograd, ISP